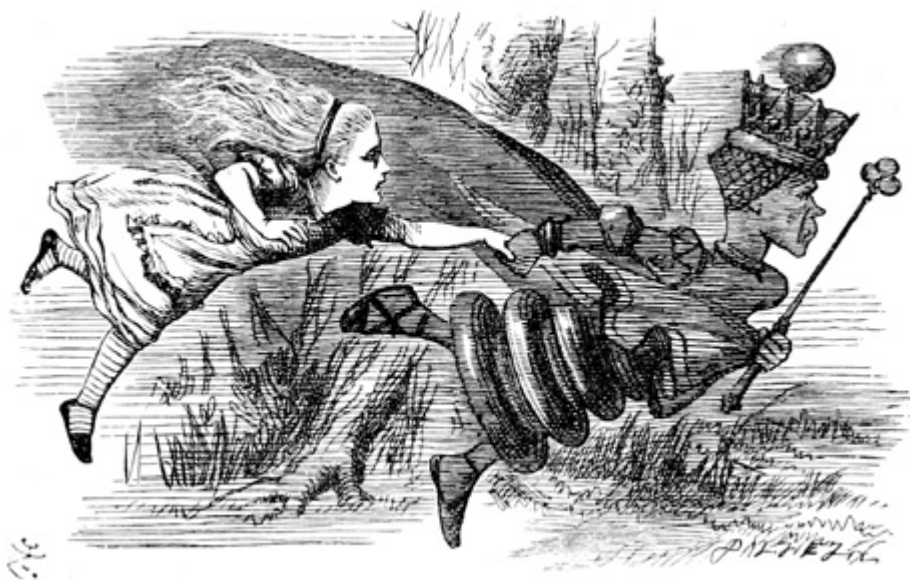

Punaisen Kuningattaren ravi

"Sitten teillä ollaan hitaita!" sanoi Kuningatar. "Täällä saat juosta kaikin voimin, jos haluat pysyä paikoillasi. Ja jos haluat päästä eteenpäin toiseen paikkaan, saat juosta kaksin verroin niin kovasti."¹

Liisa Peilimaailmassa -tarinan shakkilaudalla Punainen Kuningatar vakuuttaa Liisalle, että on juostava henkensä kaupalla, jotta edes pysyisi paikoillaan. Punaisen Kuningattaren hypoteesia on käytetty luonnehtimaan erilaisia biologisia ja poliittisia lainalaisuuksia. Lausahduksella kuvataan myös suoritusyhteiskunnan ilmapiiriä.

Toimitustyöhönkin liittyy paljon ravaamista. Pyrkimys on, että lehti saapuisi luvattuna aikana juttuineen, ja että siinä näkyisi mahdollisimman vähän taustatyön hälinää. Vaikka toimitus on vuosien mittaan joutunut lennossa selvittämään painotalon konkurssia, etätyölinjauksia tai

postitussopimusten muutoksia, lukijaa yritetään säästää tältä kaikelta.

Kymmenen päätoimittajavuoden aikana voi samalla nähdä sekä asioiden muutoksen että muutoksen verkkaisuuden. Uudistuksia voi toteuttaa vain vähän kerrallaan, ehkä kerran vuodessa tai kahdessa. *Historiallisessa Aikakauskirjassa* tämä on tarkoittanut muun muassa ulkoasu-uudistusta (2018), kotisivu-uudistusta (2019) ja vanhojen numeroiden avointa luettavuutta, joka tätä kirjoitettaessa on todellisuutta osoitteessa: journal.fi/haik. Joistain asioista, kuten tiedejulkaisemisen ja avoimuuden rahoituksesta on riittänyt juttua jo vuonna 2016, eikä valmista taida tulla tuonnempanakaan.

Välillä numeroita on toimitettu kokoon poikeusoloissa, vaikka mielessä on nakertanut epäily, ollaanko niin kuilun partaalla, että epidemia tai hyökkäyssota jo kohta tekevät tyhjäksi kaikki tieteelliset pyrinnot. On silti lohdullista ajatella

1. "A slow sort of country!" said the Queen. 'Now, here, you see, it takes all the running you can do, to keep in the same place. If you want to get somewhere else, you must run at least twice as fast as that!' Lewis Carroll, *Through The Looking-Glass and what Alice Found There*, luku 2. Suomenkoski Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner *Liisan seikkailut ihmemaassa ja Liisan seikkailut peilimaailmassa*. Gummerus 1974. Kuva John Tenniel, Wikimedia Commons, public domain.

lehden pitkää historiaa: *HAik* onnistui perustelemaan itsensä sensuuriviranomaisille vuonna 1903. Se ilmestyi vuonna 1918, joskin viipeellä ja apein saatesanoin. Se ilmestyi vuonna 1940, joskin vuosikertaniteen alkulehdelle unohtui edellisvuosi 1939. Jospa se selviää nykyisistä pikkutöyssyistä.

Vuosi 2026 merkitsee uuden ajan alkua *HAikille*, kun allekirjoittanut kiittäen jättää luottavaisin mielin toimitustyöt professori Simo Mikkoselle, aiemmalle toimituksen jäsenelle. Tämä jäähyväisnumero puolestaan katsoo hiukan kaukempaan uuden ajan alkuun, 1500–1600-luvuille. Aiheissa liikutaan niin rikollisuuden, kievareiden, merihirviöiden kuin kaleerienkin maailmassa.

Marko Lamberg tarkastelee artikkelissaan suomalaisten osuutta Tukholman raskaan rikollisuuden vikapäinä, Jenni Lares puolestaan tutkii kieveritoiminnan historiaa 1500-luvulla. Toni Simanaisen artikkelissa käsitellään pohjoisen meren ihmeitä, erityisesti Olaus Magnuksen tulkintaa Kharybdis-pyörteestä. Mikko Huhtamies valottaa laivanrakennusta 1500-luvun jälkipuoliskolla. Modernimpaan aikaan, omansalaisen uuden ajan alkuun, kurkistaa Niklas Rapo, jonka artikkeli tuo esiin Porvoon maalaiskunnan pieneläjien kohtaloita kaupungin liepeillä.

Katsausartikkeleissa käsitellään muun muassa tekoälyn mahdollisuuksia esimerkiksi vanhojen käsialojen tekstintunnistamisessa. Mia Korpion puheenvuorossa pohditaan mahdollisuuksia koota Turun hovioikeuden aineistoja arkistojen uumenista. Anssi Halmesvirta puolestaan keskusteleee aatehistorian teemoista. Pihla Pekonen pohtii kriittisesti kuningatar Kristiinan käsittelyä, Panu Savolainen taas leikittelee jufo-luokituksilla. Monipuolisia aiheita on tiedossa ensi vuodellekin.

HAikin päätoimittajan työ on aidosti kiinnostava näköalapaikka. Välillä se on näköalapaikka kiireeseen ja paineisiin. Visiot sarjakuvista, verkkosisällöistä ja podcasteista ovat välillä joutuneet väistämään rahoitushakemusten, mainospyyntökirjeiden, teknisten säätämisten ja byrokratian tieltä.

Kun käytännössä tietää, miten paljon aikaa tiedeyhteisö käyttää oman toimen ohella lehden tekemiseen ja kun yrittää sommitella menoja tulojen mukaan, tuntuu erityisen kohtuuttomalta

huomata, että edelleen tiedeseurojen lehdet voidaan niputtaa ”ahneiden kustantajien” joukkoon ja päivitellä niiden kirjastoille aiheuttamia kuluja. Viimeksi kun tarkistin, *HAikin* vuosikerran tilausorganisaatioille oli plus miinus 60 euroa, hiukan tilauskanavasta riippuen. Kansainväliset voittoa tavoittelevat kustantamot saattavat iskeä useita nollia omien julkaisujensa tilaushintoihin.

Viime aikoina tiede- ja maailmanpolitiikan muutokset ovat toisaalta nostaneet hiukan esiin myös tiedeseurojen voittoa tavoittelemattomien julkaisujen arvoa. Ruotsissa tärkeitä julkaisuja on palautettu kaupallisilta kustantamoilta tiedeseuroille, koska on todettu, että voittoa tavoittelematon seura on lopulta aika luotettava ja edullinen toimija.

Lehden ulkoasu tai sisältö ei komistu byrokrattisista taustatöistä, kun päätoimittaja ja toimitussihteeri rahoituksen taatakseen vaivaavat päätään Sherpa Romeo -avoimuusmäärittelyillä, julkaisusopimuspapereilla tai tiedepolitiikan viitearkkitehtuureilla. Välillä päätoimittajaan on saattanut iskeä epäily, että eihän tämän ole tarkoituskaan onnistua, tai että ainakaan tiedehallintoa ei voisi vähempää kiinnostaa, miten paljon ilmaista työtä uudet komeat linjaukset tai palveluiden pika-alasajot aiheuttavat ruohonjuuritasolla. Sitten taas ravataan hullun lailla, jotta pysyttäisiin edes aloitusruudussa.

Toisaalta kaikki ravaaminen ja ränttäminen, tekniset yllärit ja taittotyöt päättyvät osaksi *HAik*-lorea. Ja oman tiedeyhteisön, kirjoittajien, arvioitsijoiden ja lukijoiden kanssa on aina ilo työskennellä. Kiitänkin lämpimästi jokikistä *HAikin* tekemiseen myötävaikuttanutta kollegaa ja lähimmäistä, samoin tukijoita ja rahoittajia, sivumäärän rajoitusten vuoksi ketään mainitsematta ja ketään unohtamatta.

Tekoälyintoilun lomassa on ehkä paikallaan tähdentää sitäkin, että edelleen ihminen kirjoittaa, arvoi ja editoi *HAikin* tekstiä, ja ihminen niitä toivottavasti myös lukee.

Lämpimästi kiittäen toivotan kaikille *HAikin* lukijoille inhimillistä vuotta 2026!

Anu Lahtinen,
HAikin täysinpalvellut päätoimittaja 2016–2025